

Ko'krak qafasi og'ir jarohatlarida birinchi yordam: patofiziologik yondashuv va amaliyotdagi ahamiyati

Raxmonov Nutfullo Xoliqovich

Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazining Buxoro filiali.

Yurak qon-tomir va ko'krak qafasi jarohligi bo'lim boshlig'i

Annotatsiya: Ko'krak qafasi organlari hayotiy ahamiyatga ega bo'lgan tuzilmalarni qamrab olganligi sababli, ushbu sohadagi jarohatlar tezkor va maqsadli birinchi yordamni talab qiladi. Ushbu maqolada og'ir ko'krak jarohatlarining klinik ahamiyati, patofiziologik mexanizmlari, birinchi yordam prinsiplari va shoshilinch tibbiy xizmat ko'rsatishdagi amaliy yondashuvlar batafsil tahlil qilinadi.

Kirish: Ko'krak qafasi jarohatlari — shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish talab etiladigan holatlardan biri bo'lib, ular nafaqat o'pka, yurak, qon tomirlari, balki nafas olish va gemodinamik tizimga ham jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ko'krak qafasi jarohatlari avtohalokatlar, balandan tushishlar, ish joyidagi bahtsiz hodisalar natijasida yuzaga keladi va harbiy sharoitda ham tez-tez uchraydi.

Ko'krak jarohatlarining tasnifi:

1. Yopiq jarohatlar:

O'pka to'qimasining ushalishi (kontuziya)

Pnevmotoraks (havo to'planishi)

Gemotoraks (qon to'planishi)

Flotirlauvchi qaburgalar (paradoqsli nafas olish)

2. Ochiq jarohatlar:

Teshuvchi va kesuvchi yaralar

Ochiq pnevmotoraks

Yurak yoki tomirlar perforatsiyasi

3. Kombinatsiyalangan jarohatlar:

Yopiq va ochiq jarayonlarning birgalikda uchrashi

Skelet, yurak-qon tomir, nafas a'zolarining bir vaqtda shikastlanishi

Patofiziologiya: Ko'krak qafasiga kelib tushgan kuchli ta'sir nafas olish funksiyasining buzilishiga olib keladi. Buning natijasida gipoksiya, giperkapniya, atsidoz va nafas yetishmovchiligi rivojlanadi.

Masalan, pnevmotoraksda plevra bo'shlig'ida havo to'planishi o'pkadagi ventilyatsiyani cheklaydi va to'liq siqilishga olib kelishi mumkin. Haddan tashqari tenzion pnevmotoraks yurak faoliyatini ham buzadi — bu "mediastinal siqilish sindromi"ni keltirib chiqaradi.

Birinchi yordam prinsiplari:

- ☐ 1. Eng avvalo – xavfsizlik va tezkor baholash:

Bemorning holati, nafas olish ritmi, holati va yaraning xarakteri baholanadi

E'tibor: nafasning asimmetriyasi, sianoz, taxipnoe, subkutan emfizema

- ☐ 2. Nafas yo'llarini ta'minlash:

Og'ir holatlarda — sun'iy nafas (maska orqali ventilyatsiya yoki intubatsiya)

- ☐ 3. Kislorod terapiyasi:

Gipoksiyani bartaraf qilish uchun yuqori konsentratsiyali kislorod beriladi

- ☐ 4. Gemodinamik barqarorlikni saqlash:

Infuzion terapiya (kristalloidlar)

Agar qon yo'qotilgan bo'lsa, qon quyish

- ☐ 5. Yarani yopish va immobilizatsiya:

Ochiq yaralar steril bog'lam bilan yopiladi

Qaburg'alarni harakatsizlantirish (bandaj yoki maxsus bint)

- ☐ 6. Shoshilinch evakuatsiya:

Tez tibbiy yordam mashinasida ixtisoslashtirilgan statsionarga yetkazish

Amaliyotdagi qiyinchiliklar: Ko'krak jarohatlarini birinchi ko'rgan shifokorlar uchun asosiy muammolardan biri — patologiyaning og'irligini tez va to'g'ri baholashdir.

Masalan, tenzion pnevmotoraks yoki perikard tamponada o‘limga olib kelishi mumkin, agar vaqtda aniqlanmasa. Shuning uchun diagnostik vositalar (UZI, rentgen, EKG) va shoshilinch torakotomiya kabi tadbirlar muhim ahamiyatga ega.

Xulosa: Ko‘krak qafasi og‘ir jarohatlarida birinchi yordam — bemor hayotini saqlab qolishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Bu jarayonda tezkor tahlil, patofiziologik jarayonlarni anglash va aniq yondashuv muhim. Tibbiy xodimlar ushbu holatlarga tayyor bo‘lishi, tezkor harakat qilish qobiliyatini muntazam ravishda takomillashtirib borishi zarur.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Bakambaev A.J., Tojiboev U.T. Shoshilinch tibbiy yordam. – Toshkent: “Tibbiyot”, 2021. – 256 b.
2. Abdullaev N.R., Xamraev Sh.I. Travmatologiya va ortopediya. – Toshkent: “Mehr nuri”, 2020. – 342 b.
3. Давыдов М.В., Кириченко А.И. Неотложная хирургия грудной клетки. – М.: GEOTAR-Media, 2019. – 432 с.
4. Tintinalli J.E. et al. Tintinalli's Emergency Medicine: A Comprehensive Study Guide. – 9th ed. – McGraw-Hill Education, 2020.
5. Mattox K.L, Feliciano D.V, Moore E.E. Trauma – 9th ed–McGraw-Hill Education 2022
6. Advanced Trauma Life Support (ATLS®) Student Course Manual. – 10th ed. – American College of Surgeons, 2018.
7. Chuchalin A.G. Pulmonologiya. – M.: Meditsina, 2017. – 784 s.
8. Барышников И.В. Торакальная хирургия: Руководство для врачей. – SPb: Piter, 2021. – 416 с.
9. Holmes J.F., Wisner D.H. Clinical presentation of chest trauma. – Emergency Medicine Clinics of North America, 2021; 39(1): 23–42.
10. World Health Organization (WHO). Guidelines for essential trauma care. – Geneva: WHO Press, 2020.